

רשימות חוברת קפז

בס"ד.

פתח דבר

לקראת יום הבהיר י"א ניסן, יום הולדת הצ"ח של כ"ק אדמו"ר זי"ע, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו שרשם לעצמו — חלק מרשימת ה"יומן" דכסלו תרצ"ג, ריגא, שבה מסופר רבות אודות אדמו"ר הצ"צ, שיום ההילולא שלו בי"ג ניסן, ואודות אדמו"ר מהר"ש, שהתחלת הנשיאות שלו היא בו ביום.

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, ניתוסף כאן גם פיענוח ותיבות־קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראי מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים"

ט' ניסן, ערב שבת־הגדול, ה'תש"ס
ברוקלין, נ.י.

הצ"צ הי' פסקענען אַ שאלה רק בשלשה. גם בסירות הריאה — שהיו שואלין אותו אם היתה שאלה חמורה — הי' מצרף אליו עוד שנים. בשו"ת צ"צ — חאה"ע סי' — ע"ד שומא. העגונה היתה זמן רב בליובאָוין והצ"צ לא נזקק לה אַף שכבר הי' לה מכמה רבנים וגב"ע וכו'. הרבנית מ' נ"ע השתדלה בזה וסוף דבר הי' שצירף אליו את ר"י טומרקין ואברהם המ"ץ דליובאָויטש והתירוה לינשא. כעבור אַ פּאָר יאהר אחרי נשואי, קבלה מכ"ח תתום בעלה. ובמכ' סמנים ודברים שבינו לבניה. כל העיר היתה כמרקחה. ותסע תיכף אל הצ"צ. הצ"צ ציווה שתענה על המכתב שמבקשת היא אותו לבוא אלי' וגם שתשלח לו 10 רובל אַסיגנאַציעס (שהוא שליש מרו"כ) ול[...]. הודיע — (האַראָדישץ כמדומה מ"מ) — שיראו שלא יברח, ויביאוהו לליובאָוין. וכן עשו. בו"טעפסק נשמט אבל תפשוהו עוד הפעם — ואחד מה[...]. הי' נחמן דער משרת — ויביאוהו לליובאָוין. רי"ט הי' בא לליובאָוין על חה"ש ובמשך החורף פעם א'. והי' נוסע וסר בדרכו לקרוביו בדובראָונע וכו'. וגם עתה הי' כן. וישלחו אחרי רי"ט שליח מיוחד שיבוא לליובאָוין. אז הביאו את האיש אל הצ"צ. ותיכף בהכנסו א"ל הצ"צ: תן תודה וען האט איהר גערעדט נבול פה. ואז הודה שהתרועע עם בעלה של האשה הנ"ל עד שסיפר לו גם הנ"ל וכו'. ועי"ז נודעו ג"כ מקום קבורתו של בעלה. לחתונת אדנ"ע נסעו מהרשנ"ע והרבה חסידים ללותם עד אחרעמאָו. דבר שם ב"ג פעמים דא"ח. — כשני מנינים נסעו עם אדנ"ע — אח"כ חזר לליובאָוין געפראָועט דאָרט סעודות. במשך זמן החתונה דבר לב' פעמים דא"ח.

מהרשנ"ע עשה את רש"ן לרב בבאָברויסק — רש"ן והרעצ'יצער ורש"ז מקאפוסט היו בניו של מהרי"ל — אנ"ש דבאבר' לא הסכימו. ויבוא לשם שליח ממהרשנ"ע שיקחו את רש"ן לרב ובאם לאו ועט ער זיי מאַכען פּאָר אויס בעלי-בתים. אחד מהראשים שם הי' מהמקושרים אל הצ"צ וכפוף למהרשנ"ע ובניו אנשים אַלמִים. בלילה נאספו בזאָל של ר' הלל — זה הי' אחרי הסתלקותו, כי נסתלק תרכ"ד. וזה הי' תרכ"ח — והבנים הנ"ל לא חפצו להסכים ויאמר להם אביהם הלא הרבי אמר דבורים קשים וכו' ויענוהו: אַ רבי איז אַ רבי און חסידים זיינען חסידים. ובלילה זו או למחרתו פרצה שרפה, ר"ל, בבית הבנים. — וסיפר יעקב

קאָפּלאַן מבאבר' והוא אז צעיר לימים — שהבן הבכור בראותו האש צעק: אוי רבי ראָטעוועט! אַז מ'האָט געקאָנט וערען א בע"ת.

הצ"צ ור' יעקב ישראל למדו ביחד בעלי' — והי' אצלם איזה זמן קביעות ללמוד בלילה עד חצות לילה נגלה ומחצות דא"ת. רי"י איז געווען א גרויסער שטיפער. פעם לקח ב' מקלות וילביש עליהם חלוק ויכניס כ"ז מלמטלמ"ע בעלי' באמרו: אני מבקש תקון. הצ"צ נגש בלט ויקח את ההאָנד פֿס שעמד שם — ובתוכו מים — וישפוך עליו — על רי"י העומד למטה — ויאמר: טהור טהור.

ר"מ אָפּאצ'קער אמר: ביים רבי'ן בין איך געווען פון עיילי בלא בר. מיט עם (אדהאמ"צ. מ"מ) קאן איך אונטער איין דאָך ניט זיין. ער זאל געזונט זיין (הצ"צ. מ"מ), קאן איך אָף איין ברעט ניט זיין [עיין סיון — מנ"א צ"ב].

מה שספרתי לך בנוסח ד' אמות וכו' נראה שזה הי' עוד פעם. כשהלך רשב"ץ ממנו ליובאָויטש שלח ע"י פ"נ להצ"צ. רשב"ץ הלך רגלי. בא לליובאָויטש ועש"ק פ' משפטים עיף ויגע. פעמים אחדים יצא השמש וקרא מי כאן מר"מ אפּאָצקער הרבי שואל. אבל רשב"ץ או שהי' נרדם מטלטול הדרך והקור או שלא שמע, כי רק אחרי התפלה, והשמש חקר עוד הפעם, הרגיש בזה וצויהו ליכנס אל הצ"צ. נכנס ויעמוד "כבול עץ" ויאמר הצ"צ: אַזוי אַ יונגערמאַן בריינגט א פדיון מרמ"א (איני זוכר אם ר' או בלא ר'. מ"מ) געדאַרפט באַלד אָגעבען" ורשב"ץ עומד בלי נוע. עד אשר רמז או אמר הצ"צ שיכול ללכת, ויצא. וליחידות הכין אז א"ע ג' חדשים.

כשנתן לו רמ"א את הפ"נ הזהירו שבשו"א לא יקרא אותו. והי' איזה סיבה בזה. געהאָט דערנאך מיט זיין זוהן, שהי' לו בן יחיד. הצ"צ א"ל שיהיו לו קינדער. ויאמר רשב"ץ: אַ בן זכר. ויאמר הצ"צ: קינדער לאריכות ימים. ורשב"ץ: אַ בן זכר.

הרקודים של הצ"צ יונגעהייט האט קיינער ניט געקאנט (מיטהאַלטען?) ממש אַ האַלב אַרשין געהייבען זיך וכו'.

פעם האבען זיי פאַרבראַכט — הצ"צ וגם גיסו רי"י — במסיבה. הצ"צ הי' פריילעך וכו'. רקד געמאַכט פריער במטפחתו. אח"כ חטף כי אז נשאו זה הרבה גם מי שלא הוצרכו לכך, ונקרא אַ שנירעל — השנירעל געקלאָפט את רי"י באמרו: פולישער בעל מופת, פולישער בעל מופת...

אמר — (כנראה ג"כ באותה מסיבה. מ"מ) דער זיידע האט אונז ביידען געגעבען... אַ פּייג... לי הפנימית לך החיצונית. און האט געזונגען: נוצר תאנה יאכל פרי', נוצר וגו'.

כי דער טאטע האט דורכגעטאן מיט זיך אַלע סגופים (התוכן ברור. האותיות בספק קצת. מ"מ). גלגול שלג אויך — כך הי' מתחיל מהרשנ"ע מעשי' דלקמן — זיי — הצ"צ ורי"י — זיינען אריינגעגיין לביהמ"ד להתחמם. נכנס אדה"ז וראם: אַה... הניח ידיו על ראשיהם, הימנית על הצ"צ והשמאלית על רי"י וברכס... יברך את הנערים (שאלתי: המלאך הגואל? וענני: כך שמעתי יברך את הנערים. מ"מ).

"בערקע" בנו של ד"ל הי' בעל כשרון. פעם ענה לו מהרשנ"ע על שאלתו: ואס פרעגסטו? מארגען באַם סדר ועסטו פרעגען אלי' הנביא ב"סדר" נרדם בערקע והקיץ רק לאחר זה. לסדר השני למחרתו עשה הכנות והתאמצות שלא להרדם. בכ"ז לא הועיל ונרדם גם אז.

מהרשנ"ע שאלו אם שאל את אלי' הנביא ויענהו כי לא שאל כי נרדם ובהמשך הדבור אמר למהרשנ"ע כי חושב הוא שגם הוא בעצמו לא ראהו. נאך פסח קרא מהרשנ"ע את בערקע לחדרו, צבטו בלחיו וא"ל: ביזט אַ שייגעץ. . ויאמר כי ילמוד עמו פסוק חומש. וילמוד אתו הפסוק: כי ימצא חלל (דברים כא' א') וגו' אלא שאמר מהרשנ"ע "על פני השדה" (א"י אם במקום "באדמה" או במקום "בשדה". מ"מ). ודיבר מהרשנ"ע ע"ד ניט דוקא אַז אנדערע הארגענען ... קבורת ישראל ...

כ"ז שמעתי מבערקע. כשהייתי שואלו מה פי' כ"ז הי' עונה שא"י און פלעגט וערען ראָזסטראַייעט.

אחרי המהפכה: נחלה והובילוהו לסמאָלענסק ומשם למוסקבא. נסע עמו אחיו אהרן יוסף ורופא. איזה תחנות אחרי סמאלענסק תקפה עליו מחלתו. ויאמר הרופא שאין סכנה אבל צריך להפסיק הנסיעה לע"ע וירדו בתחנה קטנה. בערקע אמר: אז איצט פאַרשטייט ער מה שא"ל זקנו — הנ"ל — ב' ימים האחרונים בקש שלא לעשות מאומה מעניני הרפואה. ביום האחרון הניח תפלין וכו'. קברוהו ג"כ שם כי לא נתנו רשיון להוליכו משם. (כנראה, לא הי' שם בית החיים יהודי. מהמשך השיחה. מ"מ).

כ"ז שמעתי מאהרן יוסף.

הצ"צ הי' מקדש בלילה על היין וביום על קאָוע שוואַרצע שטאַרקע מתוק ע"י פּאַטאַקע — כי סוכר לא ידעו אם מותר לאכלו —

מפני בריאותו — שאלתי אם הי' זה בשנים האחרונות, וענני: אבל השנים האחרונות זהו ג"כ צואנציג יאהר (כנראה, שלא בדיוק 20 מ"מ). — לא הי' לוקח אח"כ מזונות כ"א כוס ב' של קאָוע. אמר: במקום סעודה יהי' שמונה שורות תניא. והי' לומד ח' שורות תניא. לא חפץ לפרסם ע"ד הקידוש על קאָוע. והי' מקדש בחדרו — אבל הי' ידוע לכל שקידש. אח"כ הי' יוצא והי' מוכן טס ועליו כמה מינים שהי' מברך עליהם. דעמאָלט הי' שואלים אַ שאלה (נגלה), מספרים מעשה וכו'. ומעולם לא הי' מתארך יותר משלשה רבעי שעה.

בכל ש"ק הי' סועד עמו אחד מבניו. הנשארים היו יושבים אל השולחן, טועמים והיו מברכין בעשרה ובכוס. הצ"צ בעצמו הי' מברך ונותן לאחר לשתות. בכלל הי' הוא תמיד המברך ברהמ"ז. ידוע מברית מילה וכן משתי חתונות — ראיתי באדנ"ע, שהי' אצלו קצת ספק אפשר הי' עוד חתונה א' — שנתן לאחר לברך ולא עלה ליפה אח"כ.

לברכת כהנים וכן לתקיעות הי' אדה"ז לוקח את הצ"צ תחת טליתו. לבר"כ עד החתונה לתק"ש עד שנת תק"ס ולא עד בכלל. ומזה אנו יודעים איפוא להפסיק באמירת רבש"ע דבר"כ שאנו מחלקין לג'. בשעה שאומרים הכהנים מלת וישם — ח"א. לך — ח"ב. שלום — עד גמירא. והצ"צ אמר איך הי' אומר אדה"ז. אדנ"ע הי' מעמידני על הכסא ומראה לי באצבעו, איפוא להפסיק.

בש"ת הי' מקדש על היין או יי"ש. שותה קאָויט (ספירט). פעם אמר — לענין מה שהוא מקדש על יין ויי"ש ואינו לפי בריאותו: דער גוף איז דאך דאס ניט מכיל. זהו ענין רוחני. וכמו היין ומצה שמורה שהי' אצל רשב"י במערה שהי' בלא עדות, וכן הבשר שהיו מביאים לאלי' ואס מלאכים גייען מיט — לענין בשר שנתעלם מן העין — נאר דאס ועלען מיר פאָנאָדער קלייבען אין תחתון אח"כ (גם?) בגעה"ע.

שנת רנא' שהי' אדנ"ע מושכב על ערש דוי כמה שבועות שמעתי ממנו הרבה ספורים.

מהרי"ל נולד תקע"א.

אני התחלתי להניח תפלין דשמ"ר רנ"ז אחר החתונה. קודם לזה — בין התנאים לחתונה — הי' ימים שקוראני ומצוני: היום תניח תפלין דשמ"ר.

עד תק"ן הי' מהרי"ל מיאָנאָויץ ה"מניח" הדא"ת. אח"כ נתוסף ר' פנחס, שהי' ממש מונה מלות. לפעמים הי' אדה"ז קניקלען זיך בשעת

דא"ח והי' ר"פ מרכיץ (שוכב על הארץ) לשמוע היוצא מפיו. מהרי"ל ור"פ היו עומדים אצל אדה"ז בשעת אמירתו דא"ח.

לפיענא באו ימים אחדים קודם ההסתלקות. ר"ה היו בטראיצע-סערגעווסקר. יוהכ"פ — כמדומני בוואלדימיר.

מהרשנ"ע נולד בבנין החדש על מטת עץ שהציעו תבן עלי'. כי אמו הר' מ' נ"ע היתה מטילת שם ואחזוה שם צירי לידה. שלחו להודיע להצ"צ. בא לשם והי' כל העת בחדר ופניו אל הכותל. ציווה לרב"ש מהרי"ל ורחש"ז שיאמרו — בחדר אחר — קאפטלעך תהלים: ... וקיט' עד גמירא (עוד הרבה קאפ' לפני סי' קיט', ולא יכולתי לזכור איזה. מ"מ). — הרבנית הי' עז חפצה, שיהי' לה עוד בן ודוקא בן זכר. ושלחה פ"ג להאָדיץ ונעזשין. — הצ"צ ציווה את המילדת שתטבול מקודם. כן הביא חתיכת בד לקבל בו (או לכרוך) את הנולד.

להברית מילה אמר הצ"צ שיבואו בהקדם. ובשעה העשירית כבר נתאספו כל בני המשפחה וגם ר' חיים אברהם נ"ע. אבל הברית נתאחר. זה שהי' מהרשנ"ע בעל בשר בא בסבת חולי.

אדנ"ע לא הי' מרגיש צד גופו האחד. הי' מנענעו לוקח בידו וכו' אבל לא מרגיש. נודעו מזה כי פעם בהכנסו לסוכה נסה בידו אחת את התנור לראות אם הסיקו אותו ונדמה לו כי קר הוא. ובנסותו בשני' היתה ידו סולדת וכמעט שנכותה תיכף.

יראו שלא יעבור זה על הצד הב'. נסעו לכמה רופאים. — כנראה הי' כ"ז סוף נו"ן או תחלת סמ"ך. מ"מ. — ואמר פרופ' בברלין שיכול לחיות כמה וכמה שנים.

כשנתים אחר חתונת מהרשנ"ע א"ל הצ"צ ער זאל זיך פאָרהערען (לקבלת סמיכה. מ"מ) והי' אז בן יז' דער 18-ער. הי' לו סמיכות — בזמנים שונים — מר"א האמלער, בעהמ"ס תורת חסד, ר"ה מפאָריטש ור"א בַּהָרְד מוֹיִטעפּסקער.

מהרשנ"ע נתן סמיכות בכתי"ק ממש לשלשה: רד"ץ רי"מ בעזפאָלאו ור"מ ראזענבליוס.

האחרון נעשה רב בנאוגאראד — סעווערסק קייץ תרמ"ב. אחר יו"ט תרמ"ג שלח הקאָפּוסטער רב אחר לשם. היתה מחלוקת וכו' לועליע — אביו של ר"ש נ"י — לעויטיץ צוה שיכתבו הסמיכות בשמו. הוא בעצמו בחנם.

ר"פ חן הי' רב בכעשענקאויץ ורד"צ — בחייו — בנעועל. אח"כ העתיק ר"פ וקבל הרבנות בנעועל ורד"צ עבר לצ'רנגוב.

רשב"ץ הי' מהחשובים אצל מהרשנ"ע. דבר אתו ע"ד רז"א ואמר מהרשנ"ע מיט אַױטאָג: תהו קודם לתקון... כשדבר ע"ד רמ"מ נ"י בנו התחיל לבכות און איז אַ ועגגעגײן (מהרשנ"ע).

תרנ"א ספר לי אדנ"ע שבחתונת אחותו ד"ל והוא הי' אז דער 10-ער (או 11-ער?) יאהר ובהדא"ח דאז הי' ע"ד תשובה תתאה, ת' עילאה ולא הבין זה — מיר האט אַ קאראבע געטאן איך זה שהוא לא יבין תש"ת וכו' — ושאל את מהרשנ"ע וא"ל: אתה יודע שיש גוף ונפש. וחיות הנפש הוא כמו חיות הגוף. הגוף חי ע"י התקשרותו בנפש וגם הנפש חי ע"י התקשרותה ב(?)?. תתאה זה הגוף. עילאה — הנפש. ותש"ת — להסיר המניעות להתקשרות הגוף בנפש. תש"ע — להסיר המניעות להתקשרות הנפש ב...

א"ל אדנ"ע — בטיוולנו: נא זעה די זאנג כפופה לצד זה. ושכולת זו לצד זה. השכולת וויס כלל ניט פון דרום וכו' אלא שההשגח"פ גזרה שזו תהי' כפופה וכו'.

כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק הי' נוהג פסק'ענען אַ שאלהי רק בשלשה. גם בסירכות הריאה — שהיו שואלין אותו, אם היתה שאלה חמורה — הי' מצרף אליו עוד שנים כדי לפסוק.

וראה בשו"ת צ"צ (חלק אה"ע סי' 2) ע"ד שומא.

עובדא הוה בנוגע להעגונה שהיתה זמן רב בליובאוויץ, והצ"צ לא נזקק לה, אַף שכבר הי' לה היתר מכמה רבנים וגביית עדות וכו'. הרבנית מושקא נ"ע השתדלה בזה, וסוף דבר הי' שהצ"צ צירף אליו את ר' יוסף טומרקין³ ור' אברהם המ"ץ דליובאוויטש⁴, והתירוה לינשא.

כעבור אַ פּאָר יאהר⁵ אחרי נשואי', קיבלה מכתב שעליו הי' חתום בעלה, ובמכתב היו סמנים ודברים שבינו לבינה. כל העיר היתה כמרקחה.

ותסע תיכף אל הצ"צ.

הצ"צ ציווה שתענה על המכתב שמבקשת היא אותו לבוא אלי', וגם שתשלח לו 10 רובל אַסיגנאַציעס⁶ (שהוא שלישי מרובל כסף).

ול[...]. הודיע — (האַראָדישץ' כמדומה. מ"מ) — שיראו שהאיש לא יברח, ויביאוהו לליובאוויץ. וכן עשו. בויטעפסק, סמוך לליובאוויץ, נשמט האיש, אבל תפשוהו עוד הפעם — ואחד מה[...]. הי' נחמן דער משרת⁷ — ויביאוהו לליובאוויץ.

ר' יוסף טומרקין הי' בא לליובאוויץ על חג השבועות, ובמשך

(1) = לפסוק שאלה.

(2) ראה ח"ב סי' שס (סיום התשובה שבח"א סי' עח): "ובתנאי כפול שיסכימו עוד לזה שני רבנים .. ובאם לאו לא יהי' דברינו למעשה כלל".

(3) רב בסוראז ואח"כ בקרעמענטשוק (ראה בית רבי ח"ג פ"י).

(4) ר' אברהם ב"ר אביגדור הכהן (ולמעיר, שבתשובה הנ"ל מופיעה חתימתו יחד עם חתימת הצ"צ).

(5) = כמה שנים.

(6) = בשטרות.

(7) = שם העיר (שמשם הגיע המכתב).

(8) ראה אודותו — בהערת רבינו בסה"ש תורת שלום ע' 16.

החורף פעם א'. והי' נוסע וסר בדרכו לקרוביו בדובראָנע וכו'. וגם עתה הי' כן. וישלחו אחרי ר' יוסף טומרקין שליח מיוחד שיבוא לליובאוויץ.

אז הביאו את האיש אל הצ"צ. ותיכף בהכנסו אמר לו הצ"צ: תן תודה ועף האט איהר גערעדט נבול פה. ואז הודה האיש שהתרוצע עם בעלה של האשה הנ"ל עד שסיפר לו גם הדברים הנ"ל וכו'.

ועי"ז נודעו ג"כ מקום קבורתו של בעלה.

*

לחתונת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שנערכה אצל זקנו באוורוטש¹⁰, נסעו אדמו"ר מהר"ש נ"ע והרבה חסידים ללוותם עד אַחרעמאָואַ. אדמו"ר מהר"ש נ"ע דיבר שם ב"ג פעמים דא"ח¹¹. — כשני מנינים נסעו עם אדנ"ע להשתתף בהחתונה. — אח"כ חזר אדמו"ר מהר"ש נ"ע לליובאוויץ¹², ובמשך זמן החתונה געפראָועט דאָרט¹³ סעודות. במשך זמן החתונה¹⁴ דיבר אדמו"ר מהר"ש נ"ע לב' פעמים דא"ח.

*

אדמו"ר מהר"ש נ"ע עשה את ר' שמרי' נח לרב בבאָברויסק — ר' שמרי' נח והרעצ'יצער¹⁵ ור' שלמה זלמן מקאפוסט היו בניו של מהרי"ל, אחיו של אדמו"ר מהר"ש — אנ"ש דבאברויסק לא הסכימו. ויבוא לשם שליח מאדמו"ר מהר"ש נ"ע שיקחו את רש"ן לרב, ובאם לאו, ועט¹⁶ ער זיי מאַכען פאַר אויס בעלי־בתים.

אחד מהראשים שם הי' מהמקושרים אל הצ"צ, וכפוף לאדמו"ר מהר"ש נ"ע, ובניו היו אנשים אַלמִים. כלילה נאספו בזאָל

(9) = מתי דברתם.

(10) בי"א אלול תרל"ה. — ראה גם ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (בעריכת רבינו) ע' 72 (וראה בהנסמן בהוצאת תשנ"ז ע' 104).

(11) ראה סה"מ תרל"ה ח"ב ע' תקנ"ג. ע' תקנ"ה.

(12) ראה מכתב אדמו"ר מהורי"צ (נדפס ב"התמים" חוברת ב' ע' מה): "מפני סיבות שונות והעיקר לסבת חולשת הבריאות לא יכול הוד כ"ק אדמו"ר מהר"ש לנסוע על החתונה לאוורוטש".

(13) = ערך שם (בליובאוויץ).

(14) בספר התולדות שם: "מיום האפורופענעס עד אחר שבעת ימי המשתה".

(15) הר' שלום דובער, מרעציצא.

(16) = יעשה שהם לא יהיו עוד בעלי־בתים.

של ר' הלל מפאָריטש¹⁷ — מאורע זה הי' אחרי הסתלקותו של ר' הלל, כי נסתלק בשנת תרכ"ד, ומאורע זה הי' בשנת תרכ"ח — והבנים הנ"ל לא חפצו להסכים להמינוי של אדמו"ר מהר"ש, ויאמר להם אביהם: הלא הרבי אמר דיבורים קשים וכו'? ויענוהו: אַ רבי איז אַ רבי און חסידים זיינען חסידים.

ובלילה זו או למחרתו פרצה שריפה, רח"ל, בבית הבנים. — וסיפר יעקב קאַפּלאַן מבאָברויסק¹⁸, והוא הי' אז צעיר לימים — שהבן הבכור, בראותו האש, צעק: אוי רבי ראַטעוועט! אַז¹⁹ מ'האַט געקאַנט וערען א בעל תשובה.

*

הצמח צדק וגיסו ר' יעקב ישראל מטשערקאס למדו ביחד בעלי' — והי' אצלם איזה זמן קביעות ללמוד בלילה עד חצות לילה נגלה, ומחצות — דא"ח. ר' יעקב ישראל איז²⁰ געווען א גרויסער שטיפער. פעם לקח ב' מקלות, וילביש עליהם חלוק, ויכניס כל זה מלמטה למעלה בעלי' שישב בה הצ"צ, באמרו: אני מבקש תקון. הצ"צ נגש בלט ויקח את ההאַנד פֿס²¹ שעמד שם — ובתוכו מים — וישפוך עליו — על ר' יעקב ישראל העומד למטה — ויאמר: טהור טהור²².

*

ר' מיכעלע אָפּאצ'קער אמר: בַּיִם²³ רבי'ן בין איך געווען פון "עיילי בלא בר"²⁴. מַיט עם (אדמו"ר האמצעי. מ"מ) קאן איך

(17) ששימש רבה של באברויסק, לאחר שנסע משם ר' ברוך מרדכי (ראה ראשי פרקים מתולדותיו בריש ספרו פלח הרמון).

(18) מחסידי הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר מהורש"ב. הי' ר"מ בשיבתו של ר' שמרי' נח מבאברויסק, והי' חוזר לפניו המאמרים ששמע בליובאוויטש.

(19) = הצילו! (וצעקתו היתה בהתעוררות כזו) שהיו יכולים להעשות בעל תשובה!

(20) = הי' שובב גדול.

(21) = כיור.

(22) ראה גם שיחת ש"פ עקב תשי"א ס"ט בהערה (תורת מנחם — התוועדויות ח"ג ע' 288). שיחת יו"ד שבט תשי"ז סכ"ט.

(23) אצל הרבי (אדמו"ר הזקן) הייתי מהנכנסים בלא רשות (ראה הערה הבאה). עמו (עם אדמו"ר האמצעי) — אינני יכול לשהות תחת קורת-גג א'. הוא (הצ"צ) שליט"א — אינני יכול לעמוד עמו על קורה אחת.

(24) ראה סנהדרין צז, ב (ובפרש"י): "הא דעיילי בבר (שצריכין ליטול רשות כשנכנסין להסתכל באספקלריא המאירה) הא דעיילי בלא בר" (נכנסים בלא רשות ברוב צדקם).

אונטער איין דאך נײַט זיין. ער זאל געזונט זיין (הצ"צ. מ"מ), קאן איך אָף איין ברעט נײַט זיין [עיין רשימותי סיון — מנ"א תרצ"ב²⁵].

(כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א אמר לי:) מה שספרתי לך בנוסח ד' אמות וכו' ²⁶ — נראה שזה הי' עוד פעם.

*

כשהלך ²⁷ רשב"ץ ממנו (מר' מיכעלע אָפּאצ'קער) לליובאָויטש, שלח ר' מיכעלע על ידו פ"נ להצ"צ. רשב"ץ הלך רגלי. בא לליובאָויטש ועש"ק פ' משפטים, עיף ויגע. פעמים אחדים יצא השמש וקרא: מי כאן מר' מיכעלע אָפּאצ'קער, באמרו שהרבי שואל. אבל רשב"ץ, או שהי' נרדם מטלטול הדרך והקור, או שלא שמע, כי רק אחרי התפלה — ובינתיים השמש חקר עוד הפעם — הרגיש בזה, וציוהו השמש ליכנס אל הצ"צ. הרשב"ץ נכנס ויעמוד "ככול עץ". ויאמר הצ"צ: "אזוי²⁸ אַ יונגערמאַן בריינגט א פדיון מר' מיכעלע אָפּאצ'קער (איני זוכר אם אמר ר' או שהזכיר שמו בלא ר'). מ"מ) געדאַרפט באַלד אָגעבען". ורשב"ץ עומד בלי נוע, עד אשר רמז או אמר הצ"צ שיכול ללכת, ויצא.

וליכנס ליחידות — הכין אז רשב"ץ את עצמו במשך ג' חדשים.

כשנתן לו ר' מיכעלע אָפּאצ'קער את הפ"נ, הזהירו שבשום אופן לא יקרא אותו. והי' איזה סיבה בזה. געהאַט²⁹ דערנאך מיט זיין זוהן, שהי' לו בן יחיד. הצ"צ אמר לו שיהיו לו קינדער. ויאמר רשב"ץ: אַ בן זכר. ויאמר הצ"צ: קינדער לאריכות ימים. ורשב"ץ אמר: אַ בן זכר.

*

(25) נדפס ב"רשימות" חוברת קכב ע' 8.

(26) ראה "רשימות" שם: "עם אדמו"ר האמצעי אינו יכול להיות אונטער איין דאך. — בתוך ד' אמותיו יכול להיות, אבל לא כשהוא מקורה. ועם הצ"צ אינו יכול להיות אין זיינע ד' אמות".

(27) ראה גם "רשימות" חוברת קמג ע' 7 ואילך. וש"נ.

(28) = כאשר אברך מביא פדיון .. צריך מיד למסרו.

(29) = אח"כ הי' לו עסק עם בנו. — ברשימות שם, שר"מ "הזהירו שלא יקראנו, ובאם

לאו: ניט האַלטען זיך קינדער".

הריקודים של הצמח צדק יונגעהייט³⁰, האט קיינער ניט געקאנט (מיטהאלטען?), ממש אַ האַלב אַרשין געהייבען זיך וכו'.

פעם האבען זיי פאַרבאַכט³¹ — הצ"צ וגם גיסו ר' יעקב ישראל — במסיבה. הצ"צ הי' פריילעך³² וכו', רקד, געמאַכט פריער במטפחתו, אח"כ חטף השנירעל — כי אז נשאו זה הרבה, גם מי שלא הוצרכו לכך. ונקרא אַ שנירעל — געקלאַפט את ר' יעקב ישראל, באמרו: פולישער בעל מופת, פולישער בעל מופת...

עוד אמר הצ"צ (כנראה ג"כ באותה מסיבה. מ"מ): דער³³ זיידע האט אונז ביידען געגעבען... אַ פייג³⁴... לי נתן את הפנימית ולך נתן את החיצונית, און³⁵ האט געזונגען: "נוצר תאנה יאכל פרי"³⁶, "נוצר וגו'".

וביאר אדמו"ר מהר"ש סיפור זה: כי, דער³⁷ טאטע האט דורכגעטאן מיט זיך אַלע סיגופים (התוכן ברור. האותיות בספק קצת. מ"מ) גלגול שלג אויך,

— כך הי' מתחיל אדמו"ר מהר"ש נ"ע מעשי' דלקמן — זיי³⁸ — הצ"צ ור' יעקב ישראל — זיינען אריינגעגין לבית המדרש להתחמם (לאחרי שערכו גלגול שלג). נכנס אדמו"ר הזקן וראם, ויאמר: אַה... הניח ידיו על ראשיהם, ידו הימנית על הצ"צ, וידו השמאלית על ר' יעקב ישראל, וברכם... "יברך את הנערים" (שאלתי: האם בירכם בנוסח הפסוק³⁹ "המלאך הגואל גו' יברך את הנערים"? וענני: כך שמעתי, "יברך את הנערים". מ"מ).

*

"בערקע", בנה של דבורה לאה (בתו של אדמו"ר מהר"ש), הי'

(30) = בצעירותו, לא הי' אף אחד יכול (להחזיק מעמד עמו), הוא הי' מתרומם (מהרצפה) ממש חצי אַרשין ("אַרשין" — שם מדה בשפה הרוסית — הוא לערך 71 סנטימטר).

(31) = התוועדו.

(32) = שמח .. וקודם עשה (איזה תנועות) במטפחתו כו' והצליף בה כו'.

(33) = הסבא (אדמו"ר הזקן) נתן לשנינו כו'.

(34) להעיר מ"רשימות" חוברת קיב ע' 9.

(35) = ושר.

(36) משלי כז, יח. וראה פרש"י פינחס כז, טז.

(37) אאמו"ר (הצ"צ) פעל ועשה בעצמו כל הסיגופים, גם גלגול שלג.

(38) = הם נכנסו.

(39) ויחי מח, טז.

בעל כשרון. פעם, לפני ערב פסח, ענה לו אדמו"ר מהר"ש נ"ע על שאלתו: ואס⁴⁰ פרעגסטו? מארגען באם "סדר" ועסטו פרעגען אלי' הנביא. ב"סדר" נרדם בערקע, והקיץ רק לאחר זה. לסדר השני למחרתו עשה הכנות והתאמצות שלא להרדם, ובכל זאת לא הועיל, ונרדם גם אז.

אדמו"ר מהר"ש נ"ע שאלו אח"כ אם שאל את אלי' הנביא, ויענהו כי לא שאל, כי נרדם. ובהמשך הדיבור אמר לאדמו"ר מהר"ש נ"ע, כי חושב הוא, שגם הוא (אדמו"ר מהר"ש) בעצמו, לא ראהו.

נאך פסח קרא אדמו"ר מהר"ש נ"ע את בערקע לחדרו, צבטו בלחיו, ואמר לו: ביזט אַ שייגעץ. . ויאמר לו כי ילמוד עמו פסוק חומש. וילמוד אתו הפסוק: "כי ימצא חלל (דברים כא' א') וגו'", אלא שאמר אדמו"ר מהר"ש נ"ע "על פני השדה" (איני יודע אם אמר זה במקום "כי ימצא חלל) באדמה" או במקום "נופל) בשדה". מ"מ). ודיבר אדמו"ר מהר"ש נ"ע ע"ד ענין זה — ניט⁴¹ דוקא אַז אנדערע הארגענען. . . וכן דיבר ע"ד קבורת ישראל. . .

וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א: כל זה שמעתי מבערקע. כשהייתי שואלו מה פירוש כל זה, הי' עונה שאינו יודע, און⁴² פלעגט וערען ראַזסטראַייעט.

וזה מה שאירע עמו משך זמן רב לאח"ז — אחרי המהפכה ברוסיה: נחלה, והובילוהו לסמאָלענסק, ומשם למוסקבא. נסע עמו אחיו אהרן יוסף, ורופא. איזה תחנות אחרי סמאָלענסק, תקפה עליו מחלתו, ויאמר הרופא שאין סכנה, אבל צריך להפסיק הנסיעה לעת עתה, וירדו בתחנה קטנה. בערקע אמר: אז איצט⁴³ פאַרשטייט ער מה שאמר לו זקנו — היינו דיבורים הנ"ל. ב' ימים האחרונים ביקש בערקע שלא לעשות מאומה מעניני הרפואה. ביום האחרון הניח תפלין וכו', ונפטר. קברוהו ג"כ שם, כי לא נתנו רשיון להוליכו משם. (כנראה, לא הי' שם בית החיים יהודי. כן הי' מובן מהמשך השיחה. מ"מ).

(40) = למה אתה שואל (אותי)? — מחר בעת ה"סדר" תשאל את אליהו הנביא.

(41) = לאו דוקא (באופן) שנהרג ע"י אחרים.

(42) = והי' נעשה מודאג.

(43) = עכשיו מבין הוא.

וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א: כל זה שמעתי מאחיו אהרן יוסף.

*

הצ"צ הי' מקדש בלילה על היין, וביום על קאָוע⁴⁴ שוואַרצע שטאַרקע, מתוק ע"י פּאַטאַקע⁴⁵ — כי סוכר לא ידעו אם מותר לאכלו — מפני בריאותו — שאלתי אם הי' זה בשנים האחרונות, וענני: אבל השנים האחרונות זהו ג"כ צוואַנציג יאהר (כנראה, שלא בדיוק 20 שנה. מ"מ). — לא הי' לוקח אח"כ מזונות כ"א כוס ב' של קאָוע. אמר: במקום סעודה — יהי' שמונה שורות תניא. והי' לומד ח' שורות תניא.

לא חפץ לפרסם ע"ד הקידוש על קאָוע. והי' מקדש בחדרו — אבל הי' ידוע לכל שקידש.

אח"כ הי' יוצא מחדרו אל הקהל, והי' מוכן טס ועליו כמה מינים שהי' מברך עליהם. דעמאָלט הי' שואלים אַ שאלה (נגלה), מספרים מעשה וכו'. ומעולם לא הי' מתארך יותר משלשה רבעי שעה⁴⁶.

בכל ש"ק הי' סועד עמו אחד מבניו⁴⁷. הנשארים היו באים בסוף הסעודה, יושבים אל השולחן, טועמים, והיו מברכין בעשרה, ובכוס. הצ"צ בעצמו הי' מברך על הכוס ונותן לאחר לשתות.

בכלל הי' הוא תמיד המברך ברכת המזון.

ואמר אדנ"ע: ידוע מברית מילה וכן משתי חתונות — ראיתי באדנ"ע, שהי' אצלו קצת ספק אפשר הי' עוד חתונה א' — שנתן הצ"צ לאחר לברך, ולא עלה ליפה אח"כ.

*

לברכת כהנים⁴⁸ וכן לתקיעות — הי' אדמו"ר הזקן לוקח את הצ"צ תחת טליתו.

(44) = קפה שחור חזק (ע"ד קידוש על חמר מדינה — ראה שו"ע אדה"ז או"ח סער"ב ס"י"א).

(45) = מין דבש הנוזל בעת יצור הסוכר.

(46) ראה גם "רשימות" חוברת ח' ע' 15 — אודות ה"רבנישער טיש" שהי' הצ"צ עושה ביום ב' דחג השבועות בבוקר.

(47) ראה גם "רשימות" חוברת קיג ע' 18. וש"נ.

(48) ראה גם "היום יום" ט"ו תשרי (מ"רשימות").

לברכת כהנים — הי' לוקחו עד החתונה, ולתקיעת שופר — עד שנת תק"ס, ולא עד בכלל.

ומזה⁴⁹ אנו יודעים איפוא להפסיק באמירת "רבנו של עולם" דברכת כהנים, שאנו מחלקין לג': בשעה שאומרים הכהנים מלת "וישם" — ח"א. מלת "לך" — ח"ב. מלת "שלום" — עד גמירא. והצ"צ אמר איך הי' אומר אדמו"ר הזקן ה"רבנו של עולם". וסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א: אדנ"ע הי' מעמידני על הכסא, ומראה לי באצבעו, איפוא להפסיק.

*

בשמחת תורה הי' הצ"צ מקדש על היין או יין שרף. שותה קאָיט (ספירט).

פעם אמר — לענין מה שהוא מקדש על יין ויי"ש, ואינו לפי בריאותו: דער⁵⁰ גוף איז דאך דאס ניט מכיל. זהו ענין רוחני. וכמו היין ומצה שמורה שהי' אצל רשב"י במערה⁵¹ שהי' בלא עדות, וכן הבשר שהיו מביאים לאלי⁵², ואס מלאכים גייען מיט — לענין בשר שנתעלם מן העין⁵³ — נאר דאס ועלען מיר פאנאָדער קלייבען אין תחתון אח"כ (גם?) בגן עדן העליון.

*

בשנת תרנ"א שהי' אדנ"ע מושכב על ערש דוי כמה שבועות⁵⁴ — שמעתי ממנו הרבה ספורים.

*

מהרי"ל בנו של הצ"צ נולד בשנת תקע"א⁵⁵.

*

כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א סיפר: אני התחלתי להניח תפלין

(49) ראה גם "רשימות" חוברת קיד ע' 26. וש"נ.

(50) = הגוף הרי אינו מכיל זאת (ולכן אין זה מזיק לבריאותו).

(51) להעיר מלקו"ת ר"פ שמיני: "רשב"י כשהי' במערה .. לא הי' יכול לקיים במעשה כמה מצות מעשיות שהרי לא היו ניוזנים רק מחרובא ועינא דמיא דאיברי להו, א"כ לא קיים אכילת מצה בפסח וקדוש על היין .. המשיך ההמשכות ע"י יחודים ועליות כו".

(52) ראה מלכים-א יז, ו: "והעורבים מביאים לו לחם ובשר". וראה חולין ה, א.

(53) ראה תוד"ה על פי — חולין שם.

(54) ראה גם סה"ש תרפ"ז ע' 243. וש"נ.

(55) ראה גם "רשימות" חוברת קמ ע' 11.

דשמושא רבא בשנת תרנ"ז אחר החתונה. קודם לזה — בין התנאים לחתונה — הי' ימים שאדנ"ע הי' קוראני ומצוני: היום תניח תפלין דשמושא רבא.

*

עד שנת תק"ן הי' מהרי"ל מיאנאוויץ (אחיו של אדמו"ר הזקן) ה"מניח" הדא"ח. אח"כ נתוסף ר' פנחס⁵⁶, שהי' ממש מונה מלות. לפעמים הי' אדמו"ר הזקן קניקלען זיך⁵⁷ בשעת אמירת דא"ח, והי' ר' פנחס מרכיץ עצמו (שוכב על הארץ) לשמוע היוצא מפיו⁵⁸. מהרי"ל ור"פ היו עומדים אצל אדמו"ר הזקן בשעת אמירתו דא"ח.

*

לכפר פיענא באו ימים אחדים קודם ההסתלקות של אדמו"ר הזקן (בכ"ד טבת). ר"ה — היו בטראיצע-סערגעווסקר. יוהכ"פ — כמדומני בואלדימיר⁵⁹.

*

אדמו"ר מהר"ש נ"ע נולד⁶⁰ בבנין החדש⁶¹ על מטת עץ⁶² שהציעו תבן עלי'. כי, אמו הרבנית מושקא נ"ע היתה מטיילת שם, ואחזזה שם צירי לידה⁶³.

שלחו להודיע להצ"צ. בא לשם, והי' כל העת בחדר, ופניו אל הכותל. ציווה לבניו ר' ברוך שלום, מהרי"ל ור' חיים שניאור זלמן, שיאמרו — בחדר אחר⁶⁴ — קאפיטלעך תהלים: ... וקיט'

(56) רייזעס. — ראה אודותו מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' קצא. וש"נ.

(57) = מתגלגל.

(58) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ב ע' 270. וש"נ.

(59) ראה גם אגרות-קודש אדמו"ר האמצעי ח"א ע' רמב ואילך.

(60) בהבא לקמן — ראה גם ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש הנ"ל בתחלתו.

(61) בספר התולדות שם: "אחרי השריפה בשנת תקצ"ב, אם כי ביתו של אדמו"ר הצ"צ

לא נגעה בו האש, הוחלט אשר יקנו כברת ארץ ויבנה עלי' בית גדולה עם ביהמ"ד."

(62) בספר התולדות שם: "בחדרי הבית, שלא השתמשו בו עדיין, היו מונחים הכלים של

פסח, ומהם המטה של עץ שעלי' נפו הקמח של שמורה."

(63) בספר התולדות שם: "אדמו"ר הצ"צ רצה לחנך את ביתו בחג השבועות, אמנם הרבנית

אדיר חפצה הי' ללדת בדירה החדשה, וכאשר אחזזה חבלי לידה הלכה לשם."

(64) בספר התולדות שם: "באחד החדרים בביתו."

עד גמירא (עוד הרבה קאפיטלעך לפני סי' קיט', ולא יכולתי לזכור איזה⁶⁵. מ"מ).

— הרבנית הי' עז חפצה, שיהי' לה עוד בן ודוקא בן זכר. ושלחה פ"נ להאהלים של אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי בהאדין ונעזשין. —

הצ"צ ציוה את המילדת שתטבול מקודם. כן הביא חתיכת בד לקבל⁶⁶ בו (או לכרוך) את הנולד.

להברית מילה אמר הצמח צדק שיבואו בהקדם. ובשעה העשירית כבר נתאספו כל בני המשפחה, וגם ר' חיים אברהם נ"ע (בן רבנו הזקן). אבל הברית נתאחר.

*

זה שהי' אדמו"ר מהר"ש נ"ע בעל בשר — בא בסבת חולי. אדנ"ע לא הי' מרגיש צד גופו האחד. הי' מנענעו, לוקח בידו וכו', אבל לא מרגיש. נודעו מזה — כי פעם בהכנסו לסוכה, ניסה בידו אחת את התנור לראות אם הסיקו אותו, ונדמה לו כי קר הוא, ובנסותו בידו השני', היתה ידו סולדת וכמעט שנכותה תיכף.

יראו שלא יעבור זה על הצד הב' של גופו, ונסעו לכמה רופאים. — כנראה הי' כל זה בסוף שנות הנו"ן או בתחלת שנות הסמ"ך. מ"מ. — ואמר פרופסור בברלין, שיכול לחיות באופן כזה כמה וכמה שנים.

*

כשנתיים אחר חתונת אדמו"ר מהר"ש נ"ע אמר לו הצ"צ ער זאל זיך פארהערען⁶⁷ (לקבלת סמיכה. מ"מ), והי' אז בן יז', דער 18-ער⁶⁸.

הי' לו סמיכות — שקיבל בזמנים שונים — מר' אייזיק האמלער, מהר"ש זלמן מפלאצק בעל המחבר ספר תורת חסד, מר' הלל מפאריטש, ומר"א בהארד מויטעפסקער⁶⁹.

(65) בספר התולדות שם: "יאמרו תהלים קאפ': א, ב, ג, ד, כ, כא, כב, כג, כד, לג, מז, עב, פו, צ, צא, צב, צג, קד, קיב, קיג כו' עד גמירא".

(66) כן הוא גם בספר התולדות שם.

(67) = שיבחן.

(68) = בשנת הי"ח.

(69) נעתק בספר התולדות הנ"ל ס"ע 12 ואילך.

אדמו"ר מהר"ש נ"ע נתן סמיכות בכתב יד קדשו ממש — לשלשה: רד"ץ (ר' דוד צבי חן), ר' יעקב מרדכי בעזפאלאו, ור' משה ראזענבליום⁷⁰.

האחרון (ר"מ ראזענבליום) נעשה רב בנאוגאראד — סעווערסק בקייץ תרמ"ב. אחר יו"ט תרמ"ג שלח הקאָפּוסטער רב אחר לשם. היתה מחלוקת וכו'.

לועליעו⁷¹ — אביו של ר' שמואל נ"י — לעויטיץ, צוה אדמו"ר מהר"ש נ"ע שיכתבו הסמיכות בשמו⁷². הוא בעצמו בחנם.

ר' פרץ חן הי' רב בכעשענקאוין, ובנו רד"צ — בחייו — רב בנעועל. אח"כ העתיק ר' פרץ מבכעשענקאוין וקיבל הרבנות בנעועל, ורד"צ עבר לצ'רנגוב.

*

רשב"ץ הי' מהחשובים אצל אדמו"ר מהר"ש נ"ע.

אדמו"ר מהר"ש נ"ע דיבר אתו ע"ד בנו הרז"א, ואמר אדמו"ר מהר"ש נ"ע מיט אַױטאַג: תהו קודם לתיקון...

כשדיבר אתו ע"ד רמ"מ נ"י בנו — התחיל לבכות, און איז אַ ועגגעגין (אדמו"ר מהר"ש נ"ע).

*

בשנת תרנ"א סיפר לי אדנ"ע, שבחתונת אחותו דבורה לאה⁷³, והוא הי' אז דער 10-ער (או 11-ער?) יאהר⁷⁴, ובהדא"ח דאז הי' ע"ד תשובה תתאה, תשובה עילאה, ולא הבין זה,

— ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א: מיר⁷⁵ האט אַ קאראבע געטאן איך זה שהוא לא יבין הענין דתשובה תתאה וכו' — ושאל את אדמו"ר מהר"ש נ"ע, ואמר לו:

(70) נעתק שם ע' 81.

(71) ר' זאב וואלף ב"ר משה אברהם — נזכר בקונטרס עין החיים פכ"ה (ע' 52).

(72) אבל ברשימה דסיון-מנ"א תרצ"ב ("רשימות" חוברת קפ ע' 13) — ש"נתן לו סמיכה לרבנות בכתב ידו ממש".

(73) עם הרה"ח ר' משה אר"י ליב גינזבורג מוויטעבסק — אסרו חג השבועות תרל"ב (ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש ע' יא).

(74) = בשנה העשירית (או האחת עשרה).

(75) = אחזתני טלטלה.

אתה יודע שיש גוף ונפש. וחיות הנפש הוא כמו חיות הגוף. הגוף חי ע"י התקשרותו בנפש, וגם הנפש חי ע"י התקשרותה ב(?) . תתאה — זה הגוף. עילאה — הנפש. ועפ"ז, תשובה תתאה — ענינה להסיר המניעות להתקשרות הגוף בנפש. ותשובה עילאה — ענינה להסיר המניעות להתקשרות הנפש ב...
 *
 כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א סיפר: אמר לי אדנ"ע — בטיוולנו: נא זעה⁷⁶ די זאנג כפופה לצד זה. ושבולת זו לצד זה. השבולת וויס כלל ניט פון דרום וכו', אלא שההשגחה פרטית גזרה שזו תהי' כפופה לצד דרום וכו'.

(76) = ראה, שבולת זו כו'. השבולת אינה יודעת כלל אודות (צד) דרום וכו'.